

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ПЕДАГОГІЧНОЇ НАУКИ: НАВЧАННЯ, ВИХОВАННЯ ТА РОЗВИТОК ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ РІЗНОЇ ВІКОВОЇ КАТЕГОРІЇ

Гоженко Олена Георгіївна

здобувач вищої освіти другого (магістерського) рівня
КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради»
м. Одеса, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ МОТИВАЦІЇ В УЧНІВ 5-6 КЛАСІВ

Ключові слова: навчальна мотивація, учні 5-6 класів, мотиваційний конфлікт, проєктна діяльність, Нова українська школа.

Перехід з початкової до основної школи характеризується трансформацією мотиваційної сфери учнів через зміну провідної діяльності від навчальної до інтимно-особистісного спілкування. Організаційні зміни (множинність вчителів, підвищення вимог до самостійності, збільшення навчального навантаження) створюють додаткові виклики для підтримки освітнього інтересу.

Статистичні дані фіксують критичне зниження мотивації: у 60% учнів 5-6 класів інтерес до навчання знижується порівняно з початковою школою. За дослідженнями Л. Коваленко, воєнний стан загострює проблему – 45% підлітків демонструють підвищену тривожність, що деструктивно впливає на навчальну активність [4, с. 45].

Структура мотивів містить пізнавальні (широкі, навчально-пізнавальні, самоосвітні) та соціальні (широкі соціальні, позиційні, співробітництва) компоненти. У п'ятикласників домінують позиційні мотиви – прагнення статусу серед однолітків, що може стимулювати або гальмувати навчання залежно від групових норм.

Я. Демченко зафіксував кореляцію між практичною спрямованістю завдань та мотивацією. Завдання з життєвим застосуванням викликають інтерес у 85% учнів, абстрактні теоретичні – у 35%. Проблема особливо гостра в математиці, фізиці, хімії через неочевидність практичного застосування [1, с. 8].

В. Калошин продемонстрував вплив «ситуацій успіху» на мотивацію. Створення умов для досягнення кожним учнем локальних успіхів підвищує загальний рівень мотивації класу. Систематичні невдачі формують «вивчену безпорадність» – припинення спроб через переконаність у власній неспроможності [3, с. 144].

Л. Дзюбко систематизував методи мотивації за чотирма векторами: емоційні

(позитивні переживання, ігрові елементи, різноманітність форм) – оптимальні для початкового формування інтересу; пізнавальні (проблемні завдання, евристичні бесіди, дослідницькі проєкти) – підтримують стійкий інтерес; вольові (цілепокладання, самоконтроль, рефлексія) – формують відповідальність; соціальні (групова робота, взаємооцінювання, колективні проєкти) – задовольняють потребу в спілкуванні [2, с. 136].

Співпраця з однолітками знижує тривожність та підвищує впевненість. Змішані групи (сильні-слабкі учні) створюють взаємовигідну динаміку: слабкі отримують допомогу, сильні поглиблюють розуміння через пояснення.

Проектна діяльність у НУШ поєднує індивідуальні інтереси з навчальними цілями. Міжпредметні проєкти демонструють цілісність знань та практичне застосування.

Дистанційне навчання вимагає модифікації мотиваційних підходів. Гейміфікація (бали, рівні, досягнення) компенсує брак безпосереднього педагогічного контакту. Інтерактивні платформи створюють віртуальні класні кімнати для спілкування та співпраці.

Травматичний воєнний досвід перебудовує мотиваційну ієрархію: потреба безпеки домінує над пізнавальними потребами. Робота з мотивацією потребує психологічної підтримки та створення стабільного освітнього середовища.

Індивідуалізація мотивації враховує перцептивні особливості: візуали потребують наочності та схем, аудіали – пояснень та дискусій, кінестетики – практичних дій. Науковці відзначають темпераментальні особливості: інтроверти ефективніші в індивідуальній роботі, екстраверти – в групових формах.

Оцінювання як мотиваційний чинник вимагає диференціації. Формувальне оцінювання (процесуальний зворотний зв'язок) ефективніше підсумкового (результативне оцінювання). Важливо оцінювати зусилля, прогрес, оригінальність підходу, а не лише кінцевий результат.

Система формування мотивації базується на: забезпеченні успішності відповідно до індивідуальних можливостей; створенні пізнавальних конфліктів через проблемні ситуації; використанні активних форм (дискусії, проєкти, ігри); встановленні зв'язків навчального матеріалу з життєвими інтересами; розвитку навичок самоконтролю та рефлексії; організації продуктивної взаємодії з однолітками.

Формування навчальної мотивації учнів 5-6 класів є складним процесом, що потребує врахування вікових, психологічних та соціальних особливостей підлітків, а також впливу зовнішніх чинників, таких як воєнний стан. Ефективними інструментами підвищення мотивації є проєктна діяльність, ситуації успіху, проблемні завдання, гейміфікація та індивідуалізований підхід, що враховує

перцептивні й темпераментальні особливості учнів. У контексті Нової української школи ключовим є поєднання пізнавальних, соціальних та емоційних методів для створення стабільного освітнього середовища, яке сприяє розвитку стійкого інтересу до навчання та зниженню тривожності. Подальші дослідження можуть зосередитися на розробці цифрових інструментів, аналізі впливу травматичного досвіду та створенні персоналізованих програм підтримки мотивації.

Список використаних джерел

1. Демченко Я. М. Засоби формування мотивації навчання молодших школярів. *Педагогіка та психологія*. 2015. Вип. 47. С. 14–24. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znpkhnpu_ped_2015_47_4.
2. Дзюбо Л. В. Особливості становлення діяльній самореалізації студентів в освітньому просторі ліцею. *Гене́за буття особистості*. 2017. С. 136–137. URL: <https://surl.li/dohvjo>.
3. Калошин В. Ф. Роздуми про освіту. Харків : Основа, 2017. 144 с.
4. Коваленко Л. А. Вивчення мотивації до навчання старшокласників в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2024. № 2. С. 45–52.

Науковий керівник: Кузнецова Н. В., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри педагогіки та освітнього менеджменту КЗВО «Одеська академія неперервної освіти Одеської обласної ради».

Olena Hozhenko

Master Student

Odessa Regional Academy of In-Service Education

Odesa, Ukraine

FEATURES OF FORMING LEARNING MOTIVATION IN 5TH AND 6TH GRADE PUPILS

Keywords: academic motivation, students in grades 5-6, motivational conflict, project activities, New Ukrainian School.